

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สุขภาพของประชาชน เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความเจริญของประเทศ เพราะถ้าประชาชนมีสุขภาพที่ดีแล้วก็จะยอมจะเป็นประชาชนที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ การที่จะให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดีนั้นจำเป็นจะต้องให้การศึกษา เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาบุคคลในชาติให้มีความรู้ ความคิด ความประพฤติ และมีคุณธรรมที่ดี ตลอดจนมีทัศนคติแนวทางการดูแลสุขภาพของคนให้ดียิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาสุขภาพของประชาชนในชาติไปพร้อมกับการพัฒนาการศึกษา ในการจัดการศึกษา รัฐจึงได้มุ่งส่งเสริมสุขภาพของเด็กและเยาวชนในชาติให้เป็นผู้ที่มีพลานามัยสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จึงได้กำหนดจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษาแห่งชาติไว้ว่า การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อปรับปรุงส่งเสริมสุขภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์ต่อสังคม และมุ่งให้พลเมืองมีบุคลิกภาพที่ดี สุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ (แผนการศึกษาแห่งชาติ 2520: 337)

ในการพัฒนาสุขภาพของบุคคลนั้นจำเป็นต้องให้ความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และการปฏิบัติที่ถูกต้องแก่บุคคลนั้นโดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในวัยเรียน เพราะบุคคลในวัยนี้ เป็นวัยที่จะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า และเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต และเนื่องจากเด็กในวัยนี้มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพได้ง่ายกว่าวัยผู้ใหญ่ โรงเรียนจึงเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในการที่จะพัฒนาสุขภาพเด็ก

ด้วยเหตุนี้ โรงเรียนในฐานะที่ทำหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาสุขภาพเด็ก จึงได้จัดให้มีการดำเนินงานโครงการสุขภาพขึ้นในโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษา เพราะบุคคลในวัยนี้ มีแนวโน้มว่าจะมีปัญหาสุขภาพเพิ่ม และทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งปัญหาต่าง ๆ นี้เกิดขึ้นเนื่องจากขาดความรู้ ความเข้าใจในการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ ทั้งส่วนของบุคคล ครอบครัว และชุมชนนั่นเอง (วรุณี สุรสิทธิ์ และคณะ 2519: 1)

บุคคลในวัยนี้จึงควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับสุขภาพ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาที่ว่า เพื่อให้มีสุขภาพสมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ รู้จักส่งเสริมการสาธารณสุขของชุมชน ตลอดจนรู้จักรักและบำรุงรักษา สภาพแวดล้อมในท้องถิ่นตน (ศึกษาธิการ, กระทรวง 2521: 2) และเพื่อเป็นการดำเนินการสนองนโยบายและเป้าหมายดังกล่าว กรมสามัญศึกษาจึงได้จัดโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัด เข้าร่วมในโครงการสุขภาพสายการศึกษา เพื่อส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน (กรมสามัญศึกษา 2525: 2) โดยจุดมุ่งหมายเบื้องต้นของโครงการสุขภาพในโรงเรียน เพื่อต้องการให้ทุก ๆ คนในโรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพในเรื่องของความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับสุขภาพ ซึ่งจุดมุ่งหมายสุดท้ายคือ ต้องการให้ทุกคนในโรงเรียนมีสุขภาพที่ดี (สุชาติ ไสมประยูร 2525: 2) ในการที่จะสร้างเสริมสุขภาพให้กับนักเรียนและบุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียนนั้น โรงเรียนมีโอกาทำได้ 3 ด้าน คือ การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ การบริการสุขภาพในโรงเรียน และการสอนสุขภาพในโรงเรียน ซึ่งถ้าหากว่าโรงเรียนได้มีการดำเนินงานด้านโครงการสุขภาพในโรงเรียนกันอย่างจริงจังแล้วจะเป็นการช่วยลดปัญหาด้านสุขภาพของนักเรียน และบุคลากรที่อยู่ในโรงเรียนได้อีกทั้ง เป็นการช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพดี และยังผลให้การเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสิ่งสำคัญในการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพนักเรียนให้ก้าวหน้าหรือสำเร็จสู่เป้าหมายนั้น จะต้องได้รับการส่งเสริมจากผู้บริหารโรงเรียน เพราะผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นผู้ที่รับผิดชอบในการดำเนินการและผลักดันให้การดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรต่าง ๆ ภายในโรงเรียนและชุมชน ถ้าผู้บริหารเล็งเห็นถึงความสำคัญของโครงการสุขภาพในโรงเรียนแล้ว ก็จะเป็นผลทำให้การดำเนินงานด้านนี้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

ในการจัดดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียน เท่าที่ผ่านมาทั้งในอดีตและปัจจุบันพบว่า การจัดและดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียนยังไม่ประสบผลเท่าที่ควร ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานสุขภาพในโรงเรียนที่สำคัญที่สุด คือ ปัญหาด้านการบริหาร ผู้บริหารมองไม่เห็นความสำคัญและให้ความสนใจต่องานสุขภาพในโรงเรียนน้อยมาก (สรุปผลการประชุมสัมมนาวิชาการ เรื่อง สุขศึกษากับการพัฒนาประเทศ 2518: 1-4) นอกจากนี้ยังพบว่าผู้บริหารประสบปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียน

ในเรื่องของการจัดและดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียนให้เป็นไปตาม เกณฑ์ขั้นต่ำของงานสุขภาพในสถานศึกษา (บุญศรี ศิริช่วง : ก-ค) สภาพการจัดและการบริหารงานสุขภาพในโรงเรียนได้เกณฑ์มาตรฐานไม่ครบทุกต้น โรงเรียนในโครงการสุขภาพสายการศึกษา มีสภาพการจัดและการบริหารงานสุขภาพในโรงเรียนได้เกณฑ์มาตรฐานดีกว่าโรงเรียนนอกโครงการ (สมบัติ ศุภพันธ์ 2527: 117-124)

จากเหตุดังกล่าวหากผู้บริหารโรงเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของงานการจัดและดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียน และให้การสนับสนุนด้วยดีแล้วปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานก็ย่อมจะหมดไป เพราะผู้บริหาร เป็นผู้ที่มิมีบทบาทและเป็นหลักในการดำเนินงานที่สำคัญที่สุด นั่นคือ ผู้บริหาร เป็นผู้ที่มีรับผิดชอบในเรื่องของการวางแผนงาน การจัดดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้ ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แก้ไข และปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ในโรงเรียนให้ดีขึ้น ถ้าหากผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียนอย่างดีแล้ว การดำเนินงานก็จะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่า ในสภาพปัจจุบันการพัฒนางานสุขภาพในโรงเรียนได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น แต่การจัดและดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษายังอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่น่าพอใจ เพราะผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียนอยู่ในระดับไม่ดีเท่าที่ควร จึงทำให้การจัดและดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียนไม่สามารถพัฒนา และส่งเสริมสุขภาพนักเรียน และบุคลากรในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อนุชา กิติชัยชาญ 2527: 117)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการบริหารงานโครงการสุขภาพในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครในเรื่องของความคาดหวังและการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียน และเปรียบเทียบถึงความแตกต่างระหว่างความคาดหวังกับการปฏิบัติจริง เกี่ยวกับการบริหารโครงการสุขภาพของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาว่ามีความคาดหวังอยู่ในระดับแตกต่างกับการปฏิบัติจริงมากน้อยเพียงใด เพื่อจะทำให้ทราบถึงระดับความรู้ ความเข้าใจ ความคาดหวัง ตลอดจนสภาพการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียนของผู้บริหารเอง

ว่าอยู่ในระดับใด ประกอบกันยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาวิจัยในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษามาก่อน และเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารในการวางแผน การจัดและดำเนินงาน โครงการสุขภาพในโรงเรียนให้ได้ผลดีต่อการส่งเสริมพัฒนาสุขภาพอนามัยของนักเรียน อีกทั้งเป็นการกระตุ้นเตือนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมัธยมศึกษาได้เห็นถึงความสำคัญ และให้การร่วมมือสนับสนุนการจัดและดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียนในอันที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อสุขภาพของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังกับการปฏิบัติจริงในการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะความคาดหวังกับการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยครอบคลุมถึงด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 การวางแผนการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียน
- 1.2 การจัดและดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยงาน 3 ด้าน คือ
  - 1.2.1 การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ
  - 1.2.2 การบริการสุขภาพในโรงเรียน
  - 1.2.3 การสอนสุขศึกษาในโรงเรียน
- 1.3 การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน
- 1.4 การประเมินผลโครงการสุขภาพในโรงเรียน

2. ศึกษาเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

ข้อคกลงเบื้องต้น

1. ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ถือว่าเป็นข้อมูลที่ตอบด้วยความจริงใจ ตรงกับสภาพความเป็นจริงและเชื่อถือได้
2. ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการบริหารงานโครงการสุขภาพในโรงเรียนทุกท่าน

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามเพียงอย่างเดียว

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียน หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้ความสามารถที่มีอยู่วางแผนการจัดดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียน จัดและดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ การบริการสุขภาพในโรงเรียน การสอนสุขศึกษาในโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน และการประเมินผลโครงการสุขภาพในโรงเรียน เพื่อมุ่งส่งเสริมสุขภาพทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจให้กับนักเรียนและบุคลากรต่าง ๆ ที่อยู่ในโรงเรียน
2. ความคาดหวัง หมายถึง ความต้องการ ความรู้สึก ความคิดเห็น เฉพาะตัวของผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติที่คาดว่าจะ เป็นไปได้ในปัจจุบัน โดยมีข้อสมมุติว่ามีงบประมาณเพียงพอ บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนให้ความร่วมมืออย่างแท้จริง พร้อมทั้งผู้บริหารโรงเรียนสามารถใช้ทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เท่าที่จะเป็นไปได้
3. การปฏิบัติจริง หมายถึง สิ่งที่ผู้บริหารได้ปฏิบัติจริง ในปัจจุบันเกี่ยวกับการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียน
4. ผู้บริหาร หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร

5. โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนรัฐบาลที่เปิดสอนตามหลักสูตร
กระทรวงศึกษาธิการ ระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร
เท่านั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย